

En senneolitisk brandgrav

Arkeologisk förundersökning 2009

Karlevi 7:4, Vickleby socken, Mörbylånga kommun, Kalmar län

Kenneth Alexandersson
Magnus Petersson

KALMAR LÄNS MUSEUM
Arkeologisk rapport 2010:29

En senneolitisk brandgrav

Arkeologisk förundersökning

Karlevi 7:4, Vickleby socken, Mörbylånga kommun, Kalmar län

Författare Kenneth Alexandersson, Magnus Petersson
Copyright Kalmar läns museum
Redaktion Per Lekberg, Seija Nyberg
Kartor Publicerade i enlighet med tillstånd 507-98-2848 från Lantmäteriverket
Förlag Kalmar läns museum
ISSN 1400-352X

Abstract

Keywords:

*Cremation, burial, late Neolithic, Öland,
South east Sweden*

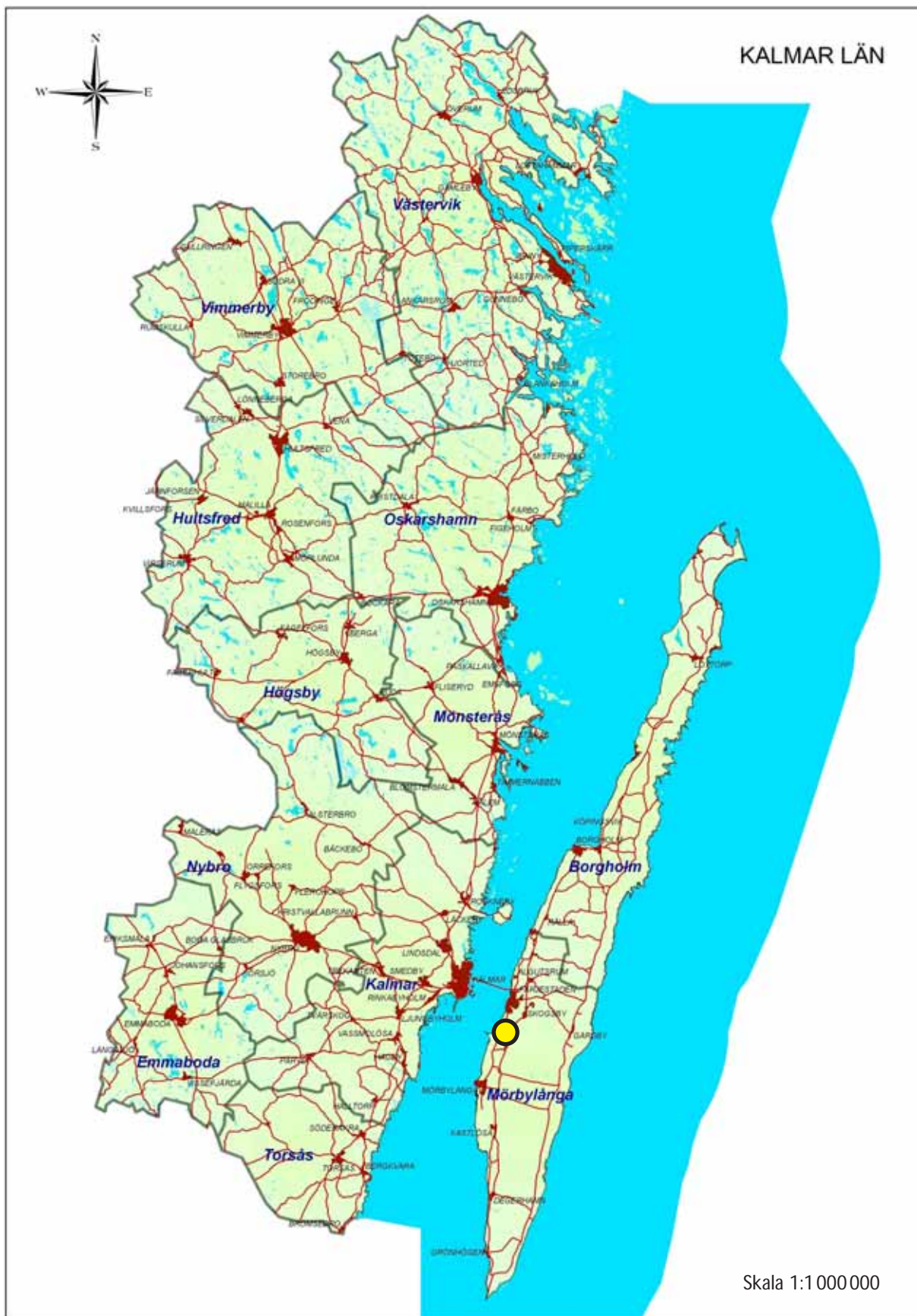
In May 2009, a preliminary archaeological survey was implemented at the property Karlevi 7:4. The area for investigation was approximately 5100 m² large. In connection with the investigation a mechanical excavator removed the topsoil in eleven search trenches. In the eastern part of the area six archaeological features was found, among them a hearth, a small posthole and a pit with cremated human bones. All artefacts discovered during the investigation were found in the pit with human bones; pottery, burnt bones, a bear tooth pearl,

burnt hazelnuts and acorns, and a small piece of flint. Among the burnt bones some human bones were identified, for example cranium fragment. A bear tooth pearl and a cranium fragment was ¹⁴C-dated to 2140BC - 1940BC (2 δ) and 2700BC - 2050BC (2 δ) respectively.

Further work in proximity to the pit with cremated human bones should undergo further archaeological examinations. Archaeological features adjacent to the pit could view contemporary activities.

Innehåll

Sammanfattning.....	7
Inledning.....	8
Topografi och fornlämningsmiljö.....	9
Genomförande	10
Resultat	11
Tolkning och åtgärdsförslag.....	15
Referenser	16
Tekniska och administrativa uppgifter	17
Bilagor	19

Karta över Kalmar län med undersökningsområdet markerat.

Sammanfattning

I samband med att fyra bostadshus skulle byggas inom fastigheten Karlevi 7:4 genomförde Kalmar läns museum en arkeologisk förundersökning i området. Undersökningen genomfördes under tre dagar i slutet på maj 2009 och omfattade en ca 5100 m² stor yta (se fig 1). I den östra delen av ytan påträffades sex anläggningar, bl a en härd ett pinnhål och en grop med bl.a. kremerade människoben, samtliga fynd som tillvartogs vid

undersökningen framkom i denna grop. Fyndmaterialet från undersökningen var blandat och utgjordes av keramik, brända ben, en björntandspärla, brända hasselnötter/ekollon samt en slagen kristianstadsflinta. Bland de brända benen identifierades några mänskliga ben, bl a ett skalltaksfragment. Björntanden och skalltaksfragmentet ¹⁴C-daterades till 2140BC - 1940BC (2δ) respektive 2700BC - 2050BC (2δ).

Inledning

Med anledning av att KV-bygg ville uppföra fyra bostadshus på fastigheten Karlevi 7:4 genomförde Kalmar läns museum en arkeologisk förundersökning på platsen. Undersökningen genomfördes under tre dagar i slutet på maj 2009.

I närområdet finns sedan tidigare registrerat både gravar (Raä 102) och boplatslämningar (Raä 102, 134 och 135). Några av lämningarna

ligger i direkt anslutning till den nu aktuella exploateringsytan (Petersson 2007).

Syftet med förundersökningen var att fastställa om den fornlämning som återfinns norr om området sträcker sig in på den nu aktuella ytan. Förundersökningen syftade också till att fastställa den eventuella fornlämningens utbredning och karaktär.

Topografi och fornlämningsmiljö

Förundersökningsområdet utgörs av åkermark i träda, vilken sluttar flackt åt väster. Den västligaste delen av området är sank och står stundtals under vatten efter nederbördsrika vintrar. Det högre partiet i den östra delen av området är däremot mer väl-dränerat och torrt.

Platsen ligger i Karlevi/Eriksöre stugområde som är beläget vid foten av Västra Landborgen. Bebyggelsen är blandad och består av sommarstugor och moderna villor som ställvis klämts in mellan äldre bondgårdar och malmstugor. I väst breder den böljande Mörbylångadalens odlingsmarker ut sig för att nå Kalmarsund ca 3 kilometer längre bort. Åt öster återfinns den Västra landborgskanten vilken därefter vidtar Stora alvaret, som med sitt karga landskap slutar svagt åt öster

Fornlämningarna i omgivningen består av gravfält som huvudsakligen är lokaliserade till krönet av den Västra landborgen (RAÄ 1-5). En yta Ca 200 meter norr om det aktuella området undersöktes 1971, undersökningen visar

att det även finns gravar nedanför själva landborgskanten. Vid undersökningen framkom en urnegrav och en fyndförande stenpackning (RAÄ 102). Gravarna, som delvis låg inom ett boplatsoområde, daterades till järnålder och boplatsoområdet daterades till sten- och bronsålder (Schulze 2005).

I samma fornlämningsnummer (RAÄ 102) ingår även en boplatssyta som registrerades i samband med det sk Ölandsprojektet på 1990-talet. I åkermarken strax intill registrerades slaget flintmaterial bla ett slipat fragment vilket åtminstone daterar delar av fyndmaterialet till neolitikum. I direkt anslutning till exploateringsytan har det tidigare påträffats lämningar av boplatsskäraktar. Samband med en ledningsdragning påträffades boplatsslämningar på två ställen (Raä 134, 135) (Petersson 2007). Förmodligen ingår alla de boplatssindikerande fynden i en boplatssyta som täcker ett betydligt större område.

Genomförande

Förundersökningen genomfördes med hjälp av maskindragna sökschakt (se fig 2). Totalt fördelades 11 sökschakt över ytan. Hela ytan kunde täckas in med undantag för det sydöstra hörnet där en dumphög från en tidigare exploatering var upplagd. Schaktens längd varierade mellan 23 till 54 meter och dess bredd var ca 2 meter. Djupen i schakten varierade från 0,3 till 0,65 meter.

I ett inledande skede finrensades ytan och de anläggningar som påträffades mättes in digitalt i plan varefter de undersöktes till minst 50 %. Profilerna på de undersökta anläggningarna dokumenterades i skala 1:20. varefter profilen fotograferades. En av anläggningarna, en grop (anl 6) totalutgrävdes. Efter avslutad förundersökning återfylldes schakten.

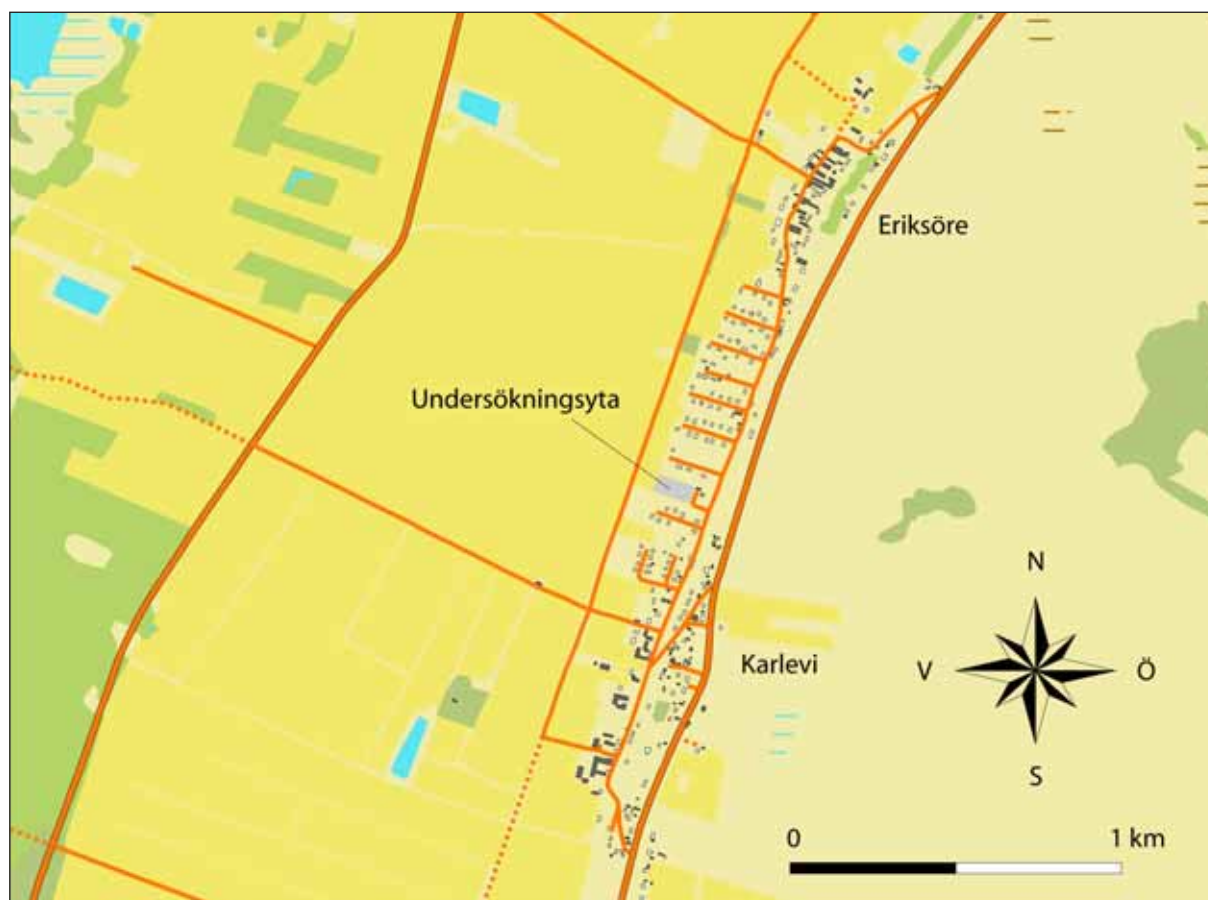

Fig 1. Undersökningsytans lokalisering.

Resultat

I fyra av de 11 undersökta sökschakten påträffades anläggningar (schakt 5, 7, 8 och 11). I de fyra sökschakt som låg längst åt väster (schakt 1-4), vilket motsvarade halva undersökningsområdet, påträffades inget av antikvariskt intresse (se fig 2). Att det inte fanns några förhistoriska lämningar i detta område kan delvis bero på att marken var sank, varför den inte brukats på så sätt att några lämningar av aktiviteter märks.

Anläggningarna

I de 11 sökschakt som drogs vid förundersökningen framkom sex anläggningar (se bilaga 1). Huvuddelen av anläggningarna framkom i den östra delen av undersökningsområdet.

Nedgrävning, anl 1

Anläggningen utgjordes av en nedgrävning som till formen var närmast oval i plan, 1 x 0,6 meter. Anläggningen fortsatte delvis in under schaktkanten. I profil var anläggningen skålformad. Fyllningen bestod av något humös och sotig sand. Djupet uppgick till 0,2 meter. Den underliggande alven bestod av stenigt grus.

Sotfläck, anl 2

En i plan rund sotfläck, 0,24 x 0,18 meter. Fyllningen bestod av fin något humös sand med inslag av träkol. Anläggningens djup uppgick till 0,05 meter och hade en skålformad profil. Den underliggande alven bestod av stenigt grus.

Pinn-/störhål, anl 3

Ett Pinn-/störhål som var runt plan, 0,16 x 0,16 meter. Fyllningen utgjordes av fin humös sand med inslag av träkol. Anläggningens profil var trattformig och hade ett djup på 0,13 meter. I anläggningen fanns stenar från en trolig sten-skoning. Den underliggande alven bestod av stenigt grus.

Härdbotten, anl 4

En kraftigt sönderplöjd härdbotten som utgjordes av en riklig koncentration med sot och kol inom en ca 0,8 x 0,6 meter stor yta. I anläggningen återfanns också ett antal knytnävstora delvis skörbrända stenar. Anläggningen var tunn och ingen tydlig profil kunde urskiljas, utan utgjordes av kol koncentrationer. Den underliggande alven utgjordes av stenigt grus.

Nedgrävning, anl 5

En tydlig nedgrävning som i plan sågs som en rund, humös, något sotig mörkfärgning i ljusbrunt grus, 0,5 x 0,5 meter. Anläggningens profil var i det närmaste skålformad med ett djup på 0,1 meter. Den underliggande alven utgjordes av stenigt grus.

Grop med brända människoben, anl 6

Anläggningen har tolkats som en gravgrop där delar av skelettet från en kremerad individ blivit deponerat, bl a skalltaksfragment (se fig 3). Anläggningen syntes först som en 1,4 x 1,3 meter stor sotig och humös mörkfärgning med inslag

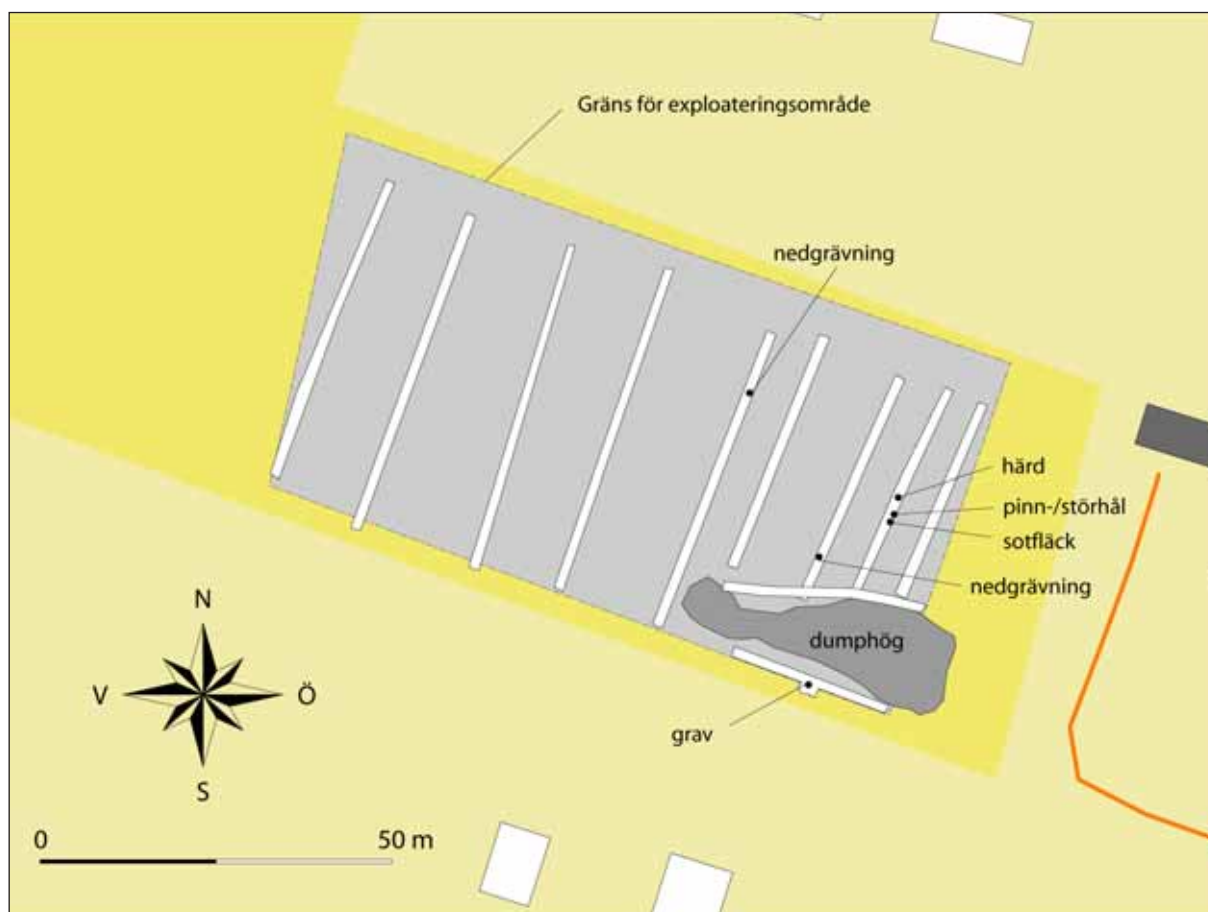

Fig 2. Undersökningsytan med schakt och anläggningar.

anl nr	schakt nr	typ	längd (m)	bredd (m)	djup (m)	plan	profil	fyllning
1	5	nedgrävning	1	0,6	0,2	nästan oval	skålformad	sotig, humös fyllning
2	8	sotfläck	0,24	0,18	0,05	rund	skålformad	fin, humös sand med inslag av träkol
3	8	pinn-/störhål	0,16	0,16	0,13	rund	trattformig	fin humös sand med inslag av träkol
4	8	härdbotten	0,8	0,6	-	något avlång	-	koncentration av sot, kol och stenar i ytan.
5	7	nedgrävning	0,5	0,5	1	rund	närmast skålformad	humös, något sotig mörkfärgning i ljus-brunt grus
6	11	brandgrav	1,4	1,3	0,6	nästan rund	rundad	se anl. beskrivning

av enstaka skörbrända stenar. Ca 0,2 m ner i anläggningen vidtog en stenpackning. Huvuddelen av de fynd som framkom i anläggningen framkom vid övergången till stenpackningen. Fynden utgjordes av keramik, brända ben, en björntandspärta samt ett flintavslag. Så här långt var profilen skålformad. Stenpackningen var ca 0,2 meters djup. Under stenpackningen vidtog ett fett sotigt lager, i vilket det framkom rikligt med sot och kol. Lagrets djup uppgick till ca 0,2 meter. Anläggningens profil var som bredast mot botten vilket bör indikera att väggen på den ursprungliga nedgrävningen rasat. Anläggningens totala djup uppgick till ca 0,6 meter.

Fynden

Samtliga fynd som framkom vid förundersökningen framkom i anl 6. Fyndmaterialet är varierat och förhållandevis rikligt (se bilaga 2).

Björntandspärta

I den västra delen av det översta lagret tillvaratogs en hörntand (canis) från en björn (se fig 4). Tandens uppvisade ett kraftigt slitage. Det ursprungliga upphängningshålet var uppslitet. Den hade ett omarbetat upphängningshål och har sannolikt suttit i ett klädesplagg eller fungerat som en amulett. Björntandspärta ^{14}C -daterades till 2700BC-2050BC (2 δ) (se bilaga 3).

Brända ben

De brända benen uppvisade en varierande grad av fragmentering. En del av benen har kunnat artbestämmas till människa av osteolog Petra Molnar. Ett skalltaksfragment ^{14}C -daterades till 2140BC-1940BC (2 δ) (se bilaga 3). Bland de obestämda rörbenen fanns ett fragment där en sida uppvisade slispår.

Förkolnade växtrester

I gravens fyllning tillvaratogs också förkolnade rester av hasselnötsskal och ekollonkärnor.

Fig 3. Den troliga brandgraven anl 6 under olika stadier av undersökningen. Den översta bilden visar stenpackning i ytan på anläggningen. Den mellersta bilden visar det sotiga lagret. Den nedersta bilden visar den sterila alven i anläggningens botten.

Fig 4. Tandpärlan osteologiskt bestämd till brunbjörn (*Ursus arctos*).

Stenmaterial

I anläggningen påträffades ett avslag av kristianstadsflinta, slaget med bipolär teknik.

Keramik och bränd lera

Sammanlagt hittades 10 skärvor keramik med en total vikt av 113,3 gram. 4 av skärvorna är dekorerade och kan stilistiskt dateras till neolitikum. En skärva (KLM 44422:9) har vissa drag som påminner om stridsyxkeramik, vilket bidrar till att den kronologiska tidsramen kan snävas ned till övergången MN A-B. I anläggningen tillvaratogs också enstaka fragment av bränd lera i fyllningen. I materialet finns en skärva med en gles taggtrådsornamentik (KLM 44422:9).

Tolkning och åtgärdsförslag

Den grop med kremerade människoben som framkom vid förundersökningen är sannolik från senneolitisk tid. Ser man till resultatet av de ¹⁴C-dateringarna som kommer från anläggningen överlappar de varandra i tid runt 2100 BC, vilket ger en senneolitisk datering. I det öländska materialet finns ett knappt 20-tal gravar daterade till senneolitikum och i dessa fall rör det sig uteslutande om skelettgravar (Pappmehl-Dufay 2009). Sett ur ett större sydskandinaviskt perspektiv råder samma förhållande (se t ex Holm m fl 1997). Under senare har det dock visat sig att det finns enstaka kremeringar även under perioder då skelettbegravningarna dominerar (Larsson 2003).

Den dekorerade keramiken från gropen ger ett blandat kronologiskt intryck. På en av skärvorna finns en kamstämplad vinkelbandsdekor, vilket borde datera skärvan till mellan-neolitikum B (MNB). I materialet finns även en skärva med taggträdsornamentik, en dekortyp som brukar förs till senneolitikum, vilket passar bra med tanke på ¹⁴C-dateringarna. De resterande skärvorna uppvisar stämplade linjer eller en grov tvärsnoddsdekor. Sannolikt har lokalen varit föremål för aktiviteter under stora

delar av neolitikum och den äldre keramiken följt med i fyllning då gropen lagts igen.

Björntandspärila från anläggningen tolkas som en amulett, vilken varit fäst vid en klädesdräkt. Tandpärlan var kraftigt sliten och man hade blivit tvungen att borra ett nytt upphängningshål. De två ¹⁴C-dateringarna från Karlevi överlappar varandra i tid med 90 år, mellan åren 2140BC-2050BC (2δ). Hypotetiskt skulle pärlans kraftiga slitage kunna indikera att den vid nedläggandet gravgropen var äldre än det övriga materialet, ett föremål som förmedlats mellan generationer. Den skulle också kunnat, som det resterande keramikmaterialet, följt med då gropen fylldes igen.

Kalmar läns museum anser det viktigt att den östra delen av exploateringsområdet genomgår en särskild arkeologisk undersökning. Syftet med undersökningen skulle vara att klarlägga om det finns fler gravar i området eller om den nu undersökta graven är ensamliggande. Vidare skulle det vara av stor betydelse att klarlägga om de anläggningar som finns i området visar på boplotsaktiviteter eller om det rör sig om lämningar efter aktiviteter som skall kopplas till gravläggningen.

Referenser

- Holm, J., Olsson, E & Weiler, E. 1997. Kontinuitet och förändring i senneolitikum. I *Regionalt och interregionalt. Stenåldersundersökningar i Syd- och Mellansverige*. Red Larsson, M. & Olsson, E. Riksantikvarieämbetet Arkeologiska undersökningar nr 23. sid 215-264.
- Larsson, Å. 2003. Secondary burial practices in the Middle Neolithic: causes and consequences. *Current Swedish archaeology*. No 11. sid 153-170.
- Papmehl-Dufay, L. *Ett senneolitiskt flatmarksgravfält? Arkeologisk förundersökning och särskild arkeologisk undersökning, Björnhovda 1:27, Raä 178, 180 och 270. Torslunda socken, Mörblånga kommun, Öland*. Kalmar läns museum Arkeologisk rapport 2009.18.
- Petersson, M. 2007. *Vattenledning i Karlevi. Karlevi 5:22, 5:23, 7:4, Vickleby sn, Mörbylånga kn, Öland*. Arkeologisk förundersökning 2007. Kalmar läns museums arkeologiska rapporter.
- Schulze, H. 2005. Rapportsammanställning 2005-11-25. Undersökning: Öl, Vickleby sn, Karlevi 8:7, 12:1 ”Karlevi stugby”.

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr: 431-11420-08

Kalmar läns museums dnr: 33-99-09

Projektnummer KLM: 09/27

Uppdragsgivare: KV-Bygg, Svanebergsgatan 6, 392 44 Kalmar

Landskap: Öland

Kommun: Mörbylånga

Socken: Vickleby

Fastighet: Karlevi 7:4

Fornlämningsnr: 102

Ekonomisk karta: 4G5i Toroslunda, 4G4i Vickleby

X koordinat: 6275016

Y koordinat: 1540702

M ö h: 30-35 möh

Fältarbetstid: 25-27/5

Antal arbetsdagar: 3,5 dagar

Maskintid: 8 timmar

Personal: Magnus Petersson, Nicholas Nilsson

Foto, Du nr: Du nr 179

Fynd nr: KLM 44422:1-12

Fynd: Fynden förvaras, i väntan på fyndfördelning, i Kalmar läns museums magasin under sitt KLM-nummer. Fynden finns registrerade i en för ändamålet upprättad Microsoft Access-databas.

Analys: ¹⁴C Ångströmlaboratoriet.

Dokumentation: All dokumentation förvaras på KLM.

Inmätning: Koordinater och höjdangivelser i rikets koordinatsystem RT90 2,5 gon V och RH70.

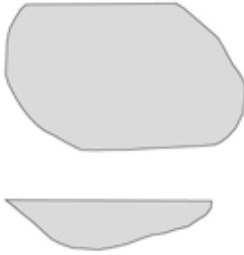
Bilagor

Bilaga 1. Anläggningar

Bilaga 2. Fyndlista

Bilaga 3. ¹⁴C-lista

A1, Nedgrävning

Fyllningen utgörs av något sotig och humös sand.

A5, nedgrävning

Fyllning av humös något sotig sand

A2, Sotfläck

Fyllning av sotig finsand

A3, pinnhål

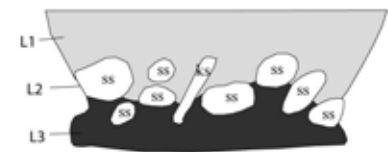
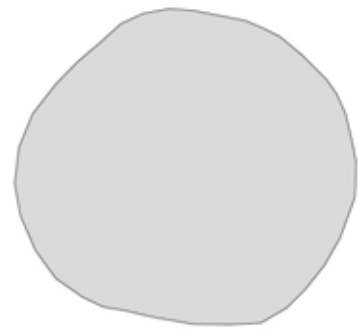
Humös finsand med inslag av träkol.

A4, Härdbotten

Rikligt med kol, något sotig och hums sand med knytnävsstora stenar, diffust avgränsad.

A6, Gravgrop

L1, Sotig humös fyllning med ett inslag av kol mindre skörbrända stenar (0-0,2 m).
Fynd: Keramik, brända ben & björntandspärta.

L2, Stenpackning med sotig humös fyllning med större skörbrända stenar.
Fynd: flinta & enstaka brända den (0,2-0,38 m).

L3, Fet fyllning extremt sotig. Den underliggande alven utgörs av ljus finsand.
Fynd: Enstaka brända benfragment.

Fyndlista

Samtliga fynd är tillvaratagna i anl 6.

inventariernr.	antal	vikt	material	sakord	anmärkningar
KLM 44422:1	1	3,5	björntand	pärta	Hörntand av björn med upphängningshål. I basen syns ett äldre hål som gått sönder. Artbestämning osteolog Petra Molnar.
KLM 44422:2	1	6,4	ben	föremål	Bränt ben med slipad sida.
KLM 44422:3	42	32	ben	bränt ben	Vissa ben har artbestämts till människa av osteologen Petra Molnar.
KLM 44422:4	6	0,9	organiskt material	blandat	Förkollnade växtrester av bl a hasselnöt.
KLM 44422:5	1	3,8	kristianstadsflinta	avslag	Med cortex.
KLM 44422:6	4	12	lera	bränd lera	
KLM 44422:7	5	38	keramik	kärl	Blandade odekorerade skärvor.
KLM 44422:8	1	7,7	keramik	kärl	SN, Taggtråd
KLM 44422:9	1	22	keramik	kärl	SYK, kamintryck vinkelband.
KLM 44422:10	1	15	keramik	kärl	Vinkelställda linjer.
KLM 44422:11	1	20	keramik	kärl	Grov tvärsnodd.
KLM 44422:12	1	11	keramik	kärl	Grov tvärsnodd

¹⁴C-lista

Lab nr.	daterat material	BP	$\delta^{13}\text{C}$ ‰PDB	Kalib 1 σ	Kalib 2 σ
Ua-38682	björntand	3654±30	-15,6	2130BC - 1960BC	2140BC - 1940BC
Ua-38683	Skalltak, human	3911±93	-30,0	2570BC - 2210BC	2700BC - 2050BC

Adress

Box 104, S-391 21 Kalmar

Telefon

0480-45 13 00

Fax

0480-45 13 65

E-post

info@kalmarlansmuseum.se